

جایگاه شادی در نظام آموزشی ایران

دکتر بابک شمشیری

عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز

bshamshiri@rose.shirazu.ac.ir

نجمه دستوری

دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت

dastourin@gmail.com

چکیده

جایگاه پایین ایران در رتبه‌بندی‌های جهانی شادی، نمایانگر غفلت از توجه به ضرورت شادی در نظام آموزشی ایران است. رسیدن به جایگاه مطلوب شادی در آموزش و پرورش، مستلزم ارائه روش‌ها و راهکارهایی است که بتوان عملاً در تعلیم و تربیت به کار بست. هدف از پژوهش حاضر، فهم وضع موجود و وضع مطلوب شادی در آموزش و پرورش ایران از منظر مدیران آموزشی، معلمان و دانش‌آموزان است. این پژوهش در پارادایم کیفی جای می‌گیرد. گردآوری داده‌ها به روش مصاحبه‌ی نیمه‌سازمان‌یافته صورت گرفته است که در آن افراد مورد مطالعه به شیوه هدفمند و با رعایت قواعد نمونه‌گیری با حداکثر تنوع و رسیدن به نقطه اشباع‌شدگی انتخاب شده‌اند. در تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از رویکرد تفسیری-تجربیدی استفاده شده که به واسطه مقایسه مستمر داده‌ها صورت گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که به عقیده قریب به اتفاق شرکت‌کنندگان در پژوهش که ۲۴ نفر از مدیران، معلمان و دانش‌آموزان برگزیده مدارس شهر شیراز هستند، در حال حاضر مدرسه در ایران به طور کلی محیط شادی نیست. با این حال، مصاحبه‌شوندگان در جهت نیل به وضعیت مطلوب، ایده‌ها و پیشنهادات ارزنده‌ای را مطرح ساخته‌اند که می‌تواند نصب‌العین نظام آموزشی ایران قرار گیرد.

واژگان کلیدی: شادی، شادی در ایران، نظام آموزشی ایران

مقدمه

انسان از دیر باز در جستجوی سعادت و خوشبختی بوده است. بیشتر مردم می‌خواهند خودشان و عزیزانشان شاد باشند. شادی در معنایی بسیار کلی، به صورت تجربه درونی حالت مثبتی از ذهن تعریف می‌شود (لو وشیه، ۱۹۹۷). رویکردهای نظری مختلف، تعبیر متفاوتی از مفهوم شادی ارائه می‌دهند. آرجیل و همکاران (۱۹۹۵) شادی را ترکیبی از وجود عاطفه مثبت و فقدان عاطفه منفی می‌دانند. از نظر وینهون (۲۰۰۷) شادی به قضاوت افراد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت کل زندگی آنها اطلاق می‌گردد. به عبارت دیگر، شادی به این معناست که فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد (میرشاه جعفری و همکاران، ۱۳۸۱).

شادی و نشاط به عنوان یکی از مهمترین نیازهای روانی بشر، و همچنین به دلیل تأثیرات عمده‌ای که بر شکل‌گیری شخصیت آدمی و در یک کلام به دلیل نقشی که در کل زندگی انسان ایفا می‌نماید می‌بایست به عنوان یکی از اهداف تربیتی نظام آموزش و پرورش قرار گیرد. اگر شادی در مدارس به صورت یک هدف گنجانده شود و محقق گردد، سایر اهداف آموزشی نظام تعلیم و تربیت نیز آسان‌تر و مطلوب‌تر تحقق خواهند یافت.

مدارس به عنوان مهم‌ترین مکانی که نسل‌های آتی در آن حضور می‌یابند، باید به محیطی شاد و پویا مبدل گردد. در واقع می‌توان گفت که هرچه در شاداب‌سازی مدارس بیشتر تلاش شود، احساس ارزشمند بودن و مثبت بودن در دانش‌آموزان بیشتر پرورش می‌یابد. درحالیکه، غفلت از این موضوع می‌تواند پیامدهای آسیب‌زایی به بار آورد. محیط مدرسه اگر به دور از شادی و نشاط باشد، چه بسا امر تعلیم و تربیت از اهداف حقیقی خود فاصله گیرد. در صورتی که دانش‌آموزان در کلاس، به قدر کافی شاد و بانشاط نباشند، نه تنها رغبت خود را به درس از دست خواهند داد، بلکه یادگیری آنها نیز در معرض خطر است. چراکه مطالعات نشان می‌دهد که کیفیت یادگیری دانش‌آموزان شاد نسبت به دانش‌آموزان غمگین بالاتر است (نادینگر، ۲۰۰۳). علاوه بر این، دانش‌آموزان شاد از سلامت روانی بیشتری برخوردارند، فراگیران بهتری هستند و الگوی رفتاری مطلوب‌تری دارند (اریکر، ۲۰۰۹). بنابراین، هدف قراردادن شادی در آموزش و پرورش و برنامه‌ریزی برای بهبود وضعیت آن در نظام آموزش رسمی، درحقیقت سرمایه‌گذاری برای داشتن جامعه‌ای سالم‌تر خواهد بود.

بیان مسأله

برای پی بردن به ضرورت نگرانی درباره وضعیت موجود شادی در ایران کافیست به نتایج آماری گزارشات جهانی در سنجش شادی در کشورهای دنیا نگاهی انداخته شود. در آخرین گزارش ارائه شده از شادی در جهان، در سال ۲۰۱۶، ایران در رتبه صد و پنجم قرار دارد. در این میان، کشورهایی همچون فنلاند که از نظام آموزشی موفق‌تری برخوردارند در صدر رتبه‌بندی این گزارش قرار گرفته‌اند. موفقیت چنین کشورهایی، مرهون ارزشمند دانستن وجود شادی در مدارس آنهاست. از ویژگی‌های بارز چنین نظام‌های آموزشی موفق می‌توان به ساعات کلاسی اندک و تاکید بر بازی، تفریح، فعالیتهای بدنی و کار گروهی اشاره نمود (شاه‌سنی و دستوری، ۱۳۹۵).

برای نجات وضع موجود شادی در جامعه، مانند دیگر مسائل اساسی باید از آموزش و پرورش کشور شروع کرد. این رسالت آموزش و پرورش است که شادی را هدف خویش قرار دهد تا دانش‌آموزان که شهروندان آتی یک جامعه هستند از شادی بیشتری برخوردار گردند. از این جهت، در مرحله نخست ضروری است که وضعیت موجود شادی در مدارس ایران مشخص گردد، در مرحله بعد وضعیت مطلوب شادی به تصویر کشیده شود، و سپس راهکارهایی ارائه گردد که بتواند شکاف میان وضع موجود و وضع مطلوب شادی در نظام آموزشی ایران را پر کند.

اهمیت و ضرورت تحقیق

اکثر رویکردهای روان‌شناسی، از دوران کودکی به عنوان مهمترین دوران زندگی انسان یاد می‌کنند. کودکان تا پایان دوران نوجوانی، بخش اعظمی از زندگی خود را در مدارس سپری می‌کنند. بنابراین، مدرسه از مهمترین عوامل شکل‌دهی شخصیت آتی کودکان است. از سوی دیگر، در دنیای صنعتی امروز با پیچیده شدن روابط، میزان ناکامی‌ها و فشارهای روانی مردم رو به افزایش است. این موضوع در بین دانش‌آموزان نسل‌های جدید نیز قابل مشاهده است. این درحالی است که نتایج مطالعات بسیاری، اهمیت و ضرورت شادی را یادآور می‌شوند.

بسیاری از این مطالعات نشان می‌دهند که شادی با سلامت جسمی رابطه مستقیمی دارد. برای نمونه، وینهاون (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان «شادی سالم» تاثیرات شادی را بر سلامتی جسمی مورد مطالعه قرار داده است. او در این پژوهش به این نتیجه می‌رسد که افراد شاد طول عمر بیشتری دارند به این دلیل که شادی، از سلامتی افراد محافظت می‌کند. مطالعاتی که فواید شاد زیستن را گزارش می‌دهند اهمیت شادی را به خوبی نمایان می‌سازند. بایر (۲۰۰۴)، اثرات مثبت شادی را در ۵ مقوله جای می‌دهد: ۱. روابط اجتماعی موثرتر ۲. استفاده کارآمدتر از استعدادهای شخصی ۳. مثبت‌اندیشی ۴. سلامتی جسمی بیشتر ۵. خلاقیت بالاتر. در صورتی که در جامعه اهمیت شادی نادیده گرفته شود، امکان بروز بسیاری از بیماری‌های روانی افزایش خواهد یافت. گرچه شاد نبودن الزاما به معنی ابتلا به بیماری افسردگی نیست اما این یک واقعیت است که افراد افسرده شاد نیستند و افسردگی آثار مخربی بر زندگی افراد خواهد داشت (هایرون، ۲۰۰۸). افسردگی بر طرز فکر، احساس و رفتار افراد تاثیر می‌گذارد. افراد افسرده ممکن است در انجام وظایف روزانه ناتوان شوند و حتی احساس کنند زندگی ارزش زیستن ندارد.

پیشینه نظری و عملی تحقیق

فلسفه، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و ادیان مختلف درباره اهمیت شادی در زندگی سخن‌ها گفته‌اند. ظهور مکاتب فلسفی و ایدئولوژی‌های فکری مانند مکتب لذت‌گرایی یا هدونیسیم در یونان باستان و همچنین پیدایش رویکرد روان‌شناسی مثبت‌گرا یا دانش شادی در دهه‌های اخیر، شاهدی بر مدعای مورد توجه بودن شادی و شادزیستن از سوی متفکران و صاحب‌نظران است. مجموعه صاحب‌نظرانی که تعریفی از شادی ارائه داده‌اند را می‌توان به سه گروه عمده تقسیم کرد: فلاسفه، روان‌شناسان و جامعه‌شناسان.

فلاسفه اغلب شادی را به دو معنا در نظر می‌گیرند: ۱. حالت مثبتی / از ذهن ۲. زندگی خوب. شادی در معنای اول یک مفهوم روان‌شناختی است اما در معنای دوم، شادی نوعی ارزش تلقی می‌شود. به همین ترتیب، مکاتب مختلف از جهات گوناگونی به اهمیت شادی پرداخته‌اند. از منظر فلسفی دو رویکرد عمده درباره شادی وجود دارد. یکی مکتب لذت‌گرایی است که لذت را ارزش غایی و مهم‌ترین پیشه انسانیت می‌داند. لذت‌گرایان بر این باورند که خوشی و لذت بهترین خوبی دنیاست و می‌تواند بهترین انگیزه عمل باشد. آنها، شادی را به صورت غلبه تجارب لذت‌بخش فرد بر تجارب ناخوشایند، معنا می‌کنند. لذت‌گرایان معتقدند که تمام آنچه که انسان برای خوشبختی خود نیاز دارد، شادی است. و رویکرد دیگر، دیدگاه رضایت / از زندگی است. در این دیدگاه، شادی به معنای داشتن نگرشی مطلوب نسبت به زندگی خوشیستن است. این طرح‌واره می‌تواند به طرق گوناگونی تعبیر گردد، اما غالبا به این صورت در نظر گرفته می‌شود: تایید یا عدم تایید زندگی خود به طور کلی.

در روان‌شناسی، شادی ترکیبی از عاطفه مثبت بالا و عاطفه منفی پایین است (آیزنک، ۱۹۹۴). شاخه جدیدی از روان‌شناسی که به طور خاص شادی را مورد مطالعه قرار می‌دهد روان‌شناسی مثبت است که از آن با نام دانش شادی نیز یاد می‌شود. شناخت و پرورش مهارت‌ها، سلامت فکری و روانی، پرورش معنا در زندگی، ایجاد روابط مثبت در خانواده و کسب شادی حقیقی را می‌توان از جمله مهمترین اهداف روان‌شناسی مثبت دانست. روان‌شناسی مثبت، تجربیات انتزاعی مثبت مانند شادی، سعادت و خوش‌بینی، و ویژگی‌های شخصیتی مثبت را مورد مطالعه قرار می‌دهد. مطالعات تجربی روان‌شناسی مثبت‌گرا نشان می‌دهند که هیجان‌های مثبت، با تأثیر بر روی تفکر، رشد ویژگی‌های شخصیتی مثبت مانند انعطاف‌پذیری و خوش‌بینی را موجب می‌شوند. روان‌شناسی مثبت این پیام را می‌دهد که هیجان‌های مثبت ارزش پرورش یافتن را دارند چراکه در این رویکرد، شادی نه تنها به صورت یک هدف نهایی، بلکه به صورت روشی برای رسیدن به رشد و شکوفایی روان‌شناختی در نظر گرفته می‌شود.

جامعه‌شناسی، شادی را علاوه بر حالتی درونی به مثابه پدیده‌ای اجتماعی در نظر می‌گیرد. انسان چون موجودی اجتماعی است شادی و غم او تا حد زیادی تحت تاثیر روابطش با دیگران و تامین نیازها و انتظاراتش از محیط اجتماعی قرار دارد. با وجودی که جامعه‌شناسی غالبا بر آسیب‌های اجتماعی تمرکز دارد اما به تازگی به مطالعه نقش عوامل مثبتی مانند شادی در جامعه نیز روی آورده است. اخیرا، مطالعات جامعه‌شناسی به این واقعیت اشاره می‌کنند که مردم خودشان قادر هستند که وضعیت شادی خود را به درستی ارزیابی کنند و همین امر

روز آموزش و پرورش آشنایی

96170-82201

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد زرقان

سبب شده است که جامعه‌شناسی شادی، بیشتر رویکرد کیفی پیدا کند (جاگرنو، ۲۰۱۶). که این امر نشانگر بها دادن جامعه‌شناسی نوین به تجربه فردی و درونی افراد تشکیل دهنده جامعه است.

پژوهش در زمینه جایگاه شادی در نظام آموزشی ایران، اولین اقدام علمی دقیق در این موضوع است. با این حال، در میان پژوهش‌های داخلی به پژوهش مرادی (۱۳۸۸) می‌توان اشاره نمود که به بررسی اهمیت، جایگاه و تأثیرات شادمانی در تعلیم و تربیت پرداخته است. این پژوهش تلاش داشته است که نقش شادی و ضرورت آن در تعلیم و تربیت را آشکار نماید. نتایج تحقیق حاکی از آن است که شادی در ابعاد مختلف شناختی، جسمانی، عاطفی و اجتماعی شخصیت انسان می‌تواند تأثیرگذار باشد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که مذهب، شخصیت، ازدواج و جنسیت از جمله عوامل مؤثر بر شادی افراد هستند. همچنین، عواملی چون جو مدرسه، وضعیت فیزیکی مدرسه، نور طبیعی، رنگ و ... از عواملی هستند که منجر به شادی افراد در محیط‌های آموزشی و مدارس می‌شوند. میان پژوهش مرادی (۱۳۸۸) و پژوهش حاضر تفاوت‌های عمده‌ای وجود دارد. هدف پژوهش یادشده صرفاً بررسی کلی اهمیت و جایگاه شادی در تعلیم و تربیت است درحالیکه پژوهش حاضر تلاش دارد بر آموزش و پرورش ایران تمرکز نماید و وضعیت شادی موجود در نظام آموزشی کنونی ایران را مورد مطالعه قرار دهد و سیمای وضع مطلوب آن را ترسیم کند. تفاوت اساسی دیگر در روش انجام پژوهش است. برخلاف پژوهش مرادی (۱۳۸۸) که برای گردآوری اطلاعات آن از شیوه کتابخانه‌ای استفاده شده است، پژوهش اخیر در صدد آن بوده است که داده‌های خود را از طریق مصاحبه با دانش‌آموزان، معلمان و مدیران آموزشی به دست آورد.

درباره ضرورت شادی در آموزش و پرورش در پژوهش‌های خارجی نیز مطالعاتی صورت گرفته است. برای نمونه، نادینگز (۲۰۰۳) در کتابی با عنوان «شادی و تعلیم و تربیت» بر مشاهداتی که تأثیر مثبت شادی بر یادگیری را نشان می‌دهند، تأکید می‌ورزد. او همچنین شادی را در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی مانند جرم و خشونت مؤثر می‌داند. علاوه بر این، نادینگز در کتاب خود منابع شادی در زندگی شخصی افراد را نیز توصیف می‌کند. و در نهایت نتیجه می‌گیرد که نه تنها شادی باید یکی از اهداف آموزش و پرورش باشد، بلکه به پیشنهاد او شادی باید در صدر بحث‌های متخصصان تعلیم و تربیت قرار گیرد.

اهداف و سوالات پژوهش

مساله اساسی که این پژوهش قصد واری آن را دارد پاسخ به این پرسش است که جایگاه شادی در نظام آموزشی ایران چگونه باید باشد؟ یک مدرسه شاد چه ویژگی‌هایی دارد؟ و در چه صورت دانش‌آموزان در مدرسه شادتر خواهند بود؟ برای فهم این موضوع باید به دیدگاه دانش‌آموزان، معلمان و مدیران آموزشی مراجعه شود. بنابراین، روش مصاحبه بهترین شیوه برای گردآوری اطلاعات جهت انجام این پژوهش خواهد بود. به این ترتیب، از شرکت‌کنندگان در مصاحبه خواسته می‌شود که به این پرسش‌ها به طور کلی از منظر شخصی خود پاسخ دهند:

۱. آیا مدارس ایران محیط آموزشی شادی هستند؟ چرا؟ (وضعیت موجود)
۲. در چه صورتی مدارس محیط شادتری خواهند بود؟ (وضعیت مطلوب)

روش پژوهش

این پژوهش در پارادایم کیفی انجام شده است. طرح تحقیق از نوع حدوثی یا پدیدایشی است. با توجه به پارادایم تحقیق و طرح تحقیق و نیز با توجه به موضوع پژوهش، برای گردآوری داده‌های مورد نیاز در این پژوهش از روش مصاحبه نیمه‌سازمان‌یافته استفاده شده است. در پژوهش حاضر، خود محقق به عنوان ابزار تحقیق به گردآوری داده‌ها اقدام نموده است. اطلاعات پژوهش از طریق مصاحبه با ۲۴ نفر از مدیران آموزشی، معلمان و دانش‌آموزان برگزیده شهر شیراز به دست آمده است. مصاحبه‌شوندگان در دو گروه مجزا دسته‌بندی شده‌اند.

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد زرقان

گروهی متشکل است از ۱۲ مدیر آموزشی و معلم در مجموعه ای واحد و گروه دیگر ۱۲ دانش آموز دوره متوسطه دوم را شامل می شود. در انتخاب افراد مورد مطالعه از شیوه هدفمند استفاده شده است. و همچنین از اصل نمونه گیری با حداکثر تنوع^۱ با رعایت اصل اشباع شدگی^۲ استفاده گردیده است. یعنی تا زمانی که اطلاعات جدید دیگری وجود نداشته و داده های جدید، زائد و تکراری نبوده اند. چراکه پژوهشگر در مصاحبه با این دو گروه ۱۲ نفره در رسیدن به حدنهایی اطلاعات مربوط به سوالات پژوهشی، به نقطه اشباع رسید. در این پژوهش، برای تجزیه و تحلیل داده های حاصل از متن مصاحبه، از رویکرد تفسیری-تجربیدی استفاده شده که از طریق استقرا و با استناد به نظریه داده مینا انجام گرفته است. بدین صورت که پژوهشگر ابتدا مصاحبه ها را مورد مطالعه قرار داده و همزمان با گردآوری، آنها را تجزیه و تحلیل نموده و در نهایت به استخراج مؤلفه ها پرداخته است.

یافته ها

در راستای پاسخ گویی به سوالات پژوهشی، مراحل تجزیه و تحلیل داده های کیفی با دقت تمام انجام شده اند. ابتدا متن مصاحبه تمامی مصاحبه شونده ها با نگاهی اجمالی^۳ به داده ها پیاده سازی گردیده و سپس زمینه سازواری^۴ آنها فراهم شده است. پس از آن، مفاهیم^۵ ساخته شده اند. و همزمان با ساخت مفاهیم، نکات کلیدی مرتبط با موضوع پژوهش از متن مصاحبه ها به شیوه کدگذاری باز^۶ بیرون کشیده شده و کدهای مربوط به هر نکته تعیین شده اند. در مرحله بعد، با کنار هم قرار دادن نکات کلیدی و مقایسه ی مستمر^۷ آنها، مفاهیم اولیه و به طور همزمان مقوله های اولیه یا جانبی^۸ شکل گرفته اند. سپس، مقوله های مرکزی^۹ با استفاده از روش کدگذاری محوری^{۱۰} تعیین شده اند. در مرحله نهایی، با توجه به اشتراکاتی که میان مقوله های استخراجی وجود داشته و با استفاده از روش کدگذاری انتخابی، الگوی نظری به دست آمده است.

با توجه به اینکه مصاحبه شونده ها در دو گروه مجزای معلم/مدیر و دانش آموز در نظر گرفته شده اند، مفاهیم به دست آمده از نکات کلیدی متن مصاحبه های پیاده شده نیز در دو گروه مجزا ارائه می شوند. در مصاحبه با هر دو گروه دو پرسش کلی مطرح گردیده که وضع موجود و وضع مطلوب شادی در نظام آموزشی ایران را از منظر آنها بیان می سازد.

وضع موجود شادی نظام آموزشی ایران از منظر معلمان و مدیران آموزشی

سوال: آیا مدارس ایران محیط آموزشی شادی هستند؟ چرا؟

1 Maximum Variation Sampling

2 Saturation

3 Glance Looking

4 Utilizing of Data

5 Concept Making

6 Open Coding

7 Constant Comparative Method

8 Subsidiary Categories

9 Focal Coding

10 Axial Coding

۱. عدم شادی دانش‌آموزان در مدرسه
۲. عدم توجه به مسائل روان‌شناختی دانش‌آموزان
۳. حجم زیاد محتوای آموزشی
۴. برنامه درسی ناکارآمد
۵. عدم شادی معلمان
۶. عدم رضایت شغلی معلمان
۷. وجود استرس و نگرانی در میان دانش‌آموزان
۸. عدم نشاط در ساعات کلاسی
۹. نادیده گرفتن چندبعدی بودن شادی در مدرسه
۱۰. نامناسب بودن فضای فیزیکی مدرسه
۱۱. عدم استفاده از رنگ‌های شاد
۱۲. ناکارآمدی نظام آموزشی
۱۳. ناکارآمدی سنجش در نظام آموزشی ایران
۱۴. به‌روز نبودن روش تدریس
۱۵. عدم جذابیت محتوا و تصاویر کتاب‌های درسی

وضع مطلوب شادی در نظام آموزشی ایران از منظر معلمان و مدیران آموزشی

سوال: در چه صورتی مدارس محیط شادتری خواهند بود؟

۱. توجه به دخالت عوامل متعدد در شادی
۲. توجه به شادی معلمان
۳. دانش‌آموز-محوری
۴. استفاده از روش تدریس فعال
۵. برگزاری برنامه‌های شاد در مدرسه
۶. فراهم نمودن امکانات آموزشی و تفریحی در مدرسه
۷. زیباسازی فضای مدرسه
۸. ارتباط صمیمی میان معلم و دانش‌آموزان
۹. تعدیل محتوای آموزشی
۱۰. تناسب ویژگی‌های شخصیتی معلم و مدیر با حرفه آنها
۱۱. توجه بیشتر به فضای فیزیکی مدارس
۱۲. جذاب نمودن کتابهای درسی
۱۳. تجدیدنظر در نظام آموزشی
۱۴. تلاش برای افزایش رضایت شغلی معلمان
۱۵. توجه به نیازهای دانش‌آموزان
۱۶. تجدیدنظر در برنامه هفتگی مدارس
۱۷. توجه به جذابیت و راحتی پوشش دانش‌آموزان

وضع موجود شادی در نظام آموزشی ایران از منظر دانش آموزان سوال: آیا مدارس ایران محیط آموزشی شادی هستند؟ چرا؟

۱. عدم شادی در مدرسه
۲. پایین آمدن سطح شادی دانش آموزان با نزدیک تر شدن به سال های پایانی مدرسه
۳. منحصر بودن شادی در مدرسه به بودن در کنار دوستان
۴. نقش عوامل متعدد در شادی دانش آموزان
۵. رقابت زیاد و انتظارات بالای مدارس
۶. تمرکز نظام آموزشی ایران بر صرف درس
۷. عدم استعدادسنجی دانش آموزان
۸. اهمیت ندادن به شادی در مدرسه
۹. احساس اجباری بودن مدرسه برای دانش آموزان
۱۰. کاربردی نبودن دروس
۱۱. بها ندادن به خلاقیت در نظام آموزشی ایران
۱۲. خسته کننده بودن فضای کلاس درس
۱۳. نبود فرصت فعالیتهای غیر درسی برای دانش آموزان
۱۴. عدم جذابیت کتاب های درسی
۱۵. اهمیت ندادن به ساعت ورزش
۱۶. عدم وجود امکانات ورزشی
۱۷. نامطلوب بودن اردوها
۱۸. خسته کننده بودن روش تدریس معلمان (سخنرانی)
۱۹. وجود فشار درس و کنکور بر دانش آموزان
۲۰. عدم وجود کار گروهی در مدرسه
۲۱. شاد بودن نسبی معلمان (تلاش آنها برای حفظ روحیه خود در کلاس درس)
۲۲. وجود ناراضیاتی در مورد برنامه کلاسی مدرسه
۲۳. حجم زیاد محتوای آموزشی
۲۴. قدیمی بودن کتاب های درسی
۲۵. عدم استفاده از روش های نوین آموزشی
۲۶. فضای فیزیکی نامناسب
۲۷. وجود ناراضیاتی غالب دانش آموزان از نحوه سنجش آموزش و پرورش ایران

وضع مطلوب شادی در نظام آموزشی ایران از منظر دانش آموزان سوال: در چه صورتی مدارس محیط شادتری خواهند بود؟

۱. انتخاب رنگ‌های شاد برای لباس مدرسه
۲. در نظر گرفتن ساعات آزاد در برنامه هفتگی مدرسه
۳. اهمیت قائل شدن برای شادی و تفریح دانش‌آموزان
۴. برگزاری جشن در مدرسه
۵. قرار دادن موسیقی، هنر و ورزش در برنامه هفتگی مدرسه
۶. بیشتر نمودن ساعات ورزش در مدرسه
۷. فراهم نمودن امکانات ورزشی در مدرسه
۸. برگزاری مسابقات شاد دانش‌آموزی در مدارس
۹. آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان
۱۰. اهمیت قائل شدن برای هنر در مدرسه
۱۱. فراهم نمودن امکانات آموزشی و تفریحی در مدرسه
۱۲. توجه به مسائل روان‌شناختی دانش‌آموزان
۱۳. وجود شادی، خلاقیت و هماهنگی در کادر آموزشی مدرسه
۱۴. زیباسازی محیط مدرسه
۱۵. اختصاص دادن فضای بیشتر به حیاط مدرسه
۱۶. کاربردی نمودن محتوای آموزشی
۱۷. جذاب نمودن کتاب‌های درسی
۱۸. استفاده از فضای باز در آموزش
۱۹. اصلاح سیستم آموزشی و سنجش‌های آن از دانش‌آموز
۲۰. مجهز نمودن فضای فیزیکی مدرسه
۲۱. توجه به بهداشت و نظافت مدرسه
۲۲. برقراری ارتباط دوستانه میان معلم و دانش‌آموز
۲۳. توجه به جذابیت و راحتی پوشش دانش‌آموزان
۲۴. تقویت تعاملات دانش‌آموزان با یکدیگر در مدرسه
۲۵. برگزاری اردوهای تفریحی-آموزشی
۲۶. توجه به تنوع و تغییر روحیه دانش‌آموزان در کلاس درس
۲۷. استفاده از روش‌های تدریس فعال
۲۸. افزایش نظم در مدرسه
۲۹. زمینه‌سازی انجام فعالیتهای اجتماعی در مدرسه
۳۰. تجدیدنظر در اهداف آموزش و پرورش
۳۱. تناسب ویژگی‌های معلمان با حرفه معلمی
۳۲. به‌روز شدن کتاب‌های درسی
۳۳. کاهش حجم محتوای آموزشی
۳۴. دادن آزادی بیشتر به دانش‌آموزان در مدرسه
۳۵. جذاب‌تر نمودن مراسم صف صبحگاهی
۳۶. احترام قائل شدن برای دانش‌آموزان و نظرات آنها

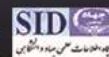

مقوله‌های اصلی مفاهیم به دست آمده درباره وضع مطلوب شادی در آموزش و پرورش ایران	مقوله‌های اصلی مفاهیم به دست آمده درباره وضع موجود شادی در آموزش و پرورش ایران
<ol style="list-style-type: none"> ۱. تجدیدنظر در نظام آموزشی و سیستم سنجش آن ۲. ایجاد تنوع در برنامه درسی مدارس ۳. جذاب نمودن محتوای آموزش و کاستن از حجم آن ۴. استفاده از روش‌های تدریس فعال ۵. توجه بیشتر به فضای فیزیکی مدارس و نشاط‌آور بودن آن ۶. تجهیز نمودن مدارس به امکانات آموزشی و تفریحی بیشتر 	<ol style="list-style-type: none"> ۱. ناکارآمدی نظام آموزشی و سیستم سنجش آن ۲. یکنواختی برنامه درسی مدارس ۳. عدم جذابیت محتوای آموزشی و حجم زیاد آن ۴. عدم استفاده از روش‌های تدریس فعال ۵. عدم نشاط‌برانگیز بودن فضای فیزیکی مدارس ۶. عدم وجود امکانات آموزشی و تفریحی مطلوب و کافی در مدارس

همانطور که تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، وضعیت شادی در مدارس ایران به شش مقوله اصلی وابسته است:

۱. نظام آموزشی
۲. برنامه درسی
۳. محتوای آموزشی
۴. روش تدریس
۵. فضای فیزیکی
۶. امکانات آموزشی-تفریحی

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش، کوشیده است که فهمی عمیق از جایگاه شادی در نظام آموزشی ایران حاصل نموده و ارائه دهد. برای نیل به این هدف، قضاوت خود دانش‌آموزان، معلمان و مدیران، به عنوان صاحب‌نظران حقیقی نظام آموزشی، مبنای کار پژوهش حاضر قرار گرفته است. زیرا شادی امری درونی است و معیار سنجش آن خود افرادند. بنابراین، برای شناسایی وضع موجود شادی در آموزش و پرورش نیازمند درک توصیفی هستیم که مُدرک یعنی دانش‌آموز، معلم و مدیر از تجربه خود ارائه می‌دهند. به زعم نمونه‌ای که در این پژوهش مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند، مدرسه چندان محیط شادی نیست. و این عدم شادی متوجه نظام آموزشی، برنامه درسی، محتوای آموزشی، روش تدریس، فضای فیزیکی مدرسه و امکانات آموزشی-تفریحی موجود در آن است.

منابع

- آیزنک، مایکل (۱۳۴۷). روان‌شناسی شادی، (ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروزبخت). تهران: دفتر تحقیقات و انتشارات بدر.
- شاه‌سنی، شهرزاد؛ دستوری، نجمه (۱۳۹۶). جایگاه شادی در نظام آموزشی فنلاند، نهمین همایش ملی آموزش در ایران.
- مرادی، اعظم؛ قلمکاریان، محمد؛ طاهری صغری (۱۳۹۲). عوامل مؤثر بر شادی از نگره قرآن و روان‌شناسی. *پژوهش‌های اجتماعی اسلامی*. شماره ۳. صص ۹۱-۱۲۳
- میرشاه جعفری، ابراهیم؛ عابدی، محمدرضا؛ دریکوندی، هدایت‌الله (۱۳۸۱). شادمانی و عوامل مؤثر بر آن. *تازه‌های علوم شناختی*. شماره ۳، صص ۵۷-۵۰

Bayer, R. (2004). Benefits of Happiness: Retrieved from

<http://www.upperbay.org/DO%20NOT%20TOUCH%20%20WEBSITE/articles/benefits%20of%20happiness.pdf>

Erricker, J. (2009). The Importance of Happiness to Children's Education and Wellbeing. Volume 3 of the series International Handbooks of Religion and Education. pp 739-752.

Haybron, D. M. (2008) The Pursuit of Unhappiness, *The Elusive Psychology of Well-Being*. Oxford University Press. New York.

Helliwell, J. Layard, R. and Sachs J. (2016). World Happiness Record 2016, Retrieved from

<http://worldhappiness.report/>.

Jugureanu, B (2016). A Short Introduction to Happiness in Social Sciences. *Belvedere Meridionale* vol. 28. no. 1. 55-71. Pp

Lu, L and Shih J. (1997). Sources of Happiness: A Qualitative Approach. *The Journal of Social Psychology*, 181-187.

Noddings, N (2003). **Happiness and Education**. Cambridge University Press. United Kingdom.

Veenhoven, R. (2007). Healthy happiness: effects of happiness on physical health and the consequences for preventive health care. **Journal of Happiness Studies**, Volume 9. pp 449–469.

Happiness (2011). Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/happiness/> *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.